

Mu daamid ja härrad, head sõbrad.

Viimases uusaastatervituses pöördusin avalikkuse poole mäletatavasti rahustava sõnumiga. Ütlesin, et ka viimaste aastatega võrreldes aeglasem majanduskasv on siiski kasv, aga mitte langus. Kinnitasin, et juttudel Eesti krooni devalveerimisest pole mingisugust alust.

Vastulause eelmisel sügisel hoogustunud kriisihüsteeriale ei tähenda aga kaugeltki seda, nagu oleks Eesti majanduses kõik ideaalselt korras.

Jäägu praeguse majandustsükli võimalik areng majanduse ja rahanduse valdkonna asjatundjate analüüsida. Tahaksin aga ise rääkida mõnest probleemist, mis paistab pikemal ajahorisondil.

Iga tõsiseltvõetav hinnang eeldab ülevaadet hetkeseisust ja lähtepositsioonist. Ehk siis käesoleval juhul tegelgem alustuseks Eesti koha kaardistamisega Euroopa Liidu riikide taustsüsteemis.

Üks on selge: vaatamata viimaste aastate väga kiirele kasvule kuulub Eesti majandus Euroopas veel järelejooksjate, aga mitte kohalejõudnute või liidrite hulka.

Sisemajanduse kogutoodangu poolest per capita ja selle ostujõu pariteedi alusel on Eesti koos Portugaliga Euroopa Liidu 27 liikmesriigi hulgas kahekümnenda koha piirimail. Eesti vastav näitaja on 72% Euroopa Liidu keskmisest. Toon võrdlusena ära ka Soome taseme, mis on 119% keskmisest.

Kuid ei maksa unustada, et see näitab võrreldavat elatustaset. Reaalses rahas ja tegelikke

vahetuskursse rakendades on pilt järgmine: Eestis tuli ühe elaniku kohta 2007. aastal esialgsete rehkenduste järgi sisse 11 500 eurot, Soomes aga 33 400 eurot.

Seega on Eesti vahe Soomega ostujõupariteedi alusel poolteist korda, kuid reaalses rahas ligi kolm korda. Loomulikult peegeldab see erinevus Eesti veidi madalamat ja Soome vastavalt kõrgemat hinnataset. Ennekõike näitab see aga sissetulekute erinevust.

Tallinn-Tartu maanteed saab neljarealiseks ehitada ikkagi reaalse rahaga, mitte aga võrreldava ostupariteedi toel. Järelikult oleks meist ka ausam oma hetkeseisu mõõtmisel võtta aluseks need kroonid ja eurod, mida Eesti majandus igal aastal genereerib. Nagu teame – praegu oleme Soomest ligi kolm korda ja Euroopa Liidu keskmisest kaks korda maas.

Tööjõu tootlikkuse tasemelt paikneb Eesti taas Portugaliga samal redelipulgal. Euroopa Liidu keskmisest moodustab see kaks kolmandikku. Ja sedagi juhul, kui oleme arvesse võtnud meile neis rehkendusis seni veel soodsama positsiooni andva ostujõu pariteedi.

Ja kolmandaks. Hiljutisel Arengufondi foorumil kõlas järelendus, et Eesti majandusstruktuur pole uueks arenguhüppeks valmis. Liiga suur osa inimesi töötab täna valdkondades, mis toodab vähe lisaväärtust. Meie sihiks peab olema innovatiivne, teadusmahukas ja energiasäästlik majandus.

Kokkuvõtteks – kvalitatiivsete muutusteta, vanaviisi jätkates on Eesti majandusel keeruline püsida meile juba harjumuseks saanud tempoka arengu rajal.

Mu daamid ja härrad.

Üleskutse muuta Eesti majandust innovaatiliseks on kõlanud juba aastaid. Vaadates investeringute mahtu teadus- ja arendustegevusse, on seis paranenud. 2006. aasta andmetel investeeriti Eestis teadusesse ja arendusse 1,1% sisemajanduse kogutoodangust. Põhjamaadest ehk selle valdkonna „Euroopa kõrgliigast“ jääme siiski ligi kolm korda maha.

Euroopa Liidu keskmine – 1,8% SKP-st – on käeulatuses, kuid selleks tuleb tublisti pingutada. Ehk siis varem öeldu juurde tagasi tulles – ka siin oleme taganttulijad, aga mitte eesliinil seisjad.

Järgmiseks küsime: kuidas jagunevad teadus- ja arendusinvesteeringud riigi ja erasektori vahel? Eestis on avaliku sektori panus veidi suurem. Põhjamaades on proportsioon ettevõtjate kasuks.

Mistõttu kordan üht oma varasemat üleskutset ettevõtjatele – investeerige edukatel aegadel tehnoloogiasse, mis selles kontekstis tähendab tulevikku. Riigi keskne ülesanne seisneb innovaatilisele majandusele tingimuste loomises, teaduse ja hariduse edendamises.

Edukates riikides ja ettevõtetes läbi viidud uuringutest koorub ikka ja jälle välja üks konkreetne tõdemus – inimeste heaolu tulevikus sõltub ühemõtteliselt teaduse ja tehnoloogia arendamisest ning võimekusest rakendada need tulemused igapäevaellu. Eesti pole mingi erand. Avastuste ja uute tehnoloogiateta ei saa olla moodsat Eesti tööstust ega rikast Eestit.

Ja nüüd küsigem endilt: kas praegu Eesti ülikoolides ja teaduskeskustes makstavad palgad võimaldavad Eesti parimatel teadlastel jätta maha maailma tippülikoolid ja tulla tagasi kodumaale?

Eesti majanduse tulevik nõuab siin minu hinnangul ratsionaalset otsust inseneriteaduse, loodus- ja reaalteaduste täiendava rahastamise kohta. Vaid kõrgemate palkade korral on võimalik nõuda õppejõududelt tippkvalifikatsiooni ja võita nii Eestile tagasi meie parimad ajud. Lisaks sellele tuua Eestisse oma ala parimaid ka mujalt maailmast.

Head kuulajad.

Järgnevalt paar tähelepanekut tööturu väljavaadete ja selle korraldamise kohta.

Tööturu võimalused Eestis on veidi paremini prognoositavad kui maailma majanduse tulevik.

Teades viimase 10-20 aasta demograafilisi trende, on praegu enam-vähem selge, et tänase majandusstruktuuri säilides on 10-15 aasta pärast väga raske parandada või isegi hoida Eesti sotsiaalsel turvavõrgustikku praeguselgi tasemel.

Tööst, eriti madala tootlikkusega tööst, ei pruugi piisata paratamatult kasvavate pensioni- ja tervishoiukulude katmiseks. Neist ei piisa hädatarvilikeks lisainvesteeringuteks infrastruktuuri, haridusse ja teadusesse.

Tööturu avamine on omaette ja raske teema. Arvan isiklikult, et Eestil ei ole siin pääsu. Küsimus on pigem, mil viisil me seda teeme. Kas impordime odavat oskusteta tööjõudu või meelitame siia spetsialiste? Me võiksime siiski hoiduda kergema vastupanu teest ja selle asemel kasutada ära kõik võimalused, mida pakuvad meile ümberõpe ja majanduse ümberkujundamine.

Kindlasti pakuvad palju võimalusi Eestis viimasel ajal omamoodi kurikuulsaks väljendiks saanud „paindlikud töösuhted“. Keegi ei vaidle vastu, et muutuv keskkonnas tuleb töösuhetel ajaga kaasas käia. Paindlik tööturg on väikeses avatud majanduses *conditio sine qua non*, ehk asi, mis ei kuulu vaidlustamisele.

Turvalise paindlikkuse ehk flexicurity tüüpi tööseadusandlust on rakendatud Taanis alates 90ndatest, aga ka Hollandis ja Soomes. Selliste põhimõtete rakendamise vajadusele pöörab tähelepanu ka Lissaboni strateegia.

Põhjus on lihtne: muutuv majanduskeskkond tingib vajaduse revideerida ajale jalgu jäänud vanu mudeleid, et võidelda näiteks tööpuuduse vastu. See on nn „vana“ Euroopa Liidu probleem tänaseni. Nii oli euroala tööpuudus eelmise aasta lõpul 7,2%, see on mitmete aastate parim tulemus.

Võrdluseks, Taanis oli tööpuudus detsembris 3,1% ja Hollandis 2,9%, ehk üle kahe korra väiksem. Eestis langes tööpuudus tänu majandusbuumile eelmisel aastal alla 5%, mida paljudes arenenud riikides peetakse ka täistööhõivet näitavaks tasemeks.

Mul puuduvad andmed, mil määral tööpuudus Eesti jahenevas majanduskliimas praeguste

tööturu regulatsioonide juurde jäädes suureneb. Euroopa Liidu kogemus aga viitab, et paindlikumad meetmed aitavad vähendada tööpuudust.

Aga mitte see pole kõige olulisem. Paindliku tööturu puhul on peamine, eriti Taanis: tööturu turvaline paindlikkus kombineerib töötajate palkamise ja vallandamise reeglid, sotsiaalse kaitse ja ümberõppe.

Süsteem töötab tulemuslikult vaid järgmistel tingimusel:

- see on tasakaalus;
- tööturu osapooled saavad tasakaalust ühtmoodi aru, ning;
- selle tasakaaluni jõutakse tööturu pigem osaliste kokkulepete, aga mitte niivõrd seadusandliku sunni teel.

Teisiti öeldes: kõik osalised saavad siin ühtmoodi aru, et paindlikkus pole tööandja ega turvalisus töötaja monopol.

Tänases Eestis kehtivat tööturu reglementi eristab Taani mudelist peamiselt niinimetet vallandamisbarjäär kui töötajate sotsiaalse kaitse tuntuim vahend; töötusjäänute suhteliselt napp sotsiaalne kaitse ning väikesed kulutused aktiivsetele tööturumeetmetele.

Veidi liialdades kehtib Eestis, aga ka õige mitmes teises Euroopa Liidu riigis reegel: kes sees, see sees; kes väljas, see väljas. Me teame ka riike, kus töötutele makstavad toetused ei motiveeri inimesi ümber õppima ega uut töökohta otsima. Mõlemad süsteemid ei toimi vajaliku tulemuslikkusega.

Eesti ei kannata võrdlust Taaniga veel välja. On aga täiesti selge, et tööjõu täiend- ja ümberkoolitamine Taani moodi maksab suurusjärgu võrra rohkem kui Eestis praegu selleks kulutatakse.

Kui Eestis on järel- ja ümberõpet saanud 6% töötajatest, siis Taanis on see näitaja 30%. Seetõttu me ei saa ka rääkida „Taanis mudelist“, kui me ei räägi toimivast ümberõppe korraldusest, kulude katmisest ja nende mahust.

„Taani mudelis“ osalevad kõik – riik, töandjad ja töövõtjad –, kas siis otseselt või ametiühingute kaudu. See mudel arvestab põhilist: et ettevõtja vajab töökäsi ja töötaja vajab töökohta.

See mudel käib ajaga kaasas, paindlikkus tähendab ennekõike uute, varasemast suurema tootlikkusega töökohtade loomist ning töötajatele uute oskuste võimaldamist. Seega ei tegelda seal „võitjate-kaotajatega“ ega otsita seda, kes lõpuks arve maksaks.

Toimib laiem ühiskondlik kokkulepe, et edu, sidus ühiskond ja turvaline tulevik tuleb kõigil, kordan, kõigil, ka ettevõtjatel, ühiselt kinni maksta.

Võtan eelöeldu lühidalt kokku. Eesti teekond Euroopa kõrgliigasse eeldab tarkade poliitiliste otsuste ja konsensusele jõudmise kõrval ka väga suuri investeeringuid, nii inimeste haridusse kui ka uutesse tehnoloogiatesse. Kui Eesti seda teha ei suuda, terendab meie ees tee Euroopa perifeeriasse, kus võrdleme end Ida-Euroopa või ka endise Nõukogude Liidu saatusekaaslastega, aga mitte Euroopa parimatega.

Me suudame parimat. Oleme kord juba oma majanduse ümber korraldanud ja kriisidega toime tulnud. Meie väiksus on meie eelis ja meil on head eeskujud-õpetajad. Ma loodan, et saame ka nüüd hakkama.

Täna tähelepanu eest.